

Dalje so stavki, katerih terpivna podoba je naznanjena s predlogom „durch“ in s četertim sklonom. Kedaj pa se terpivna podoba nareja z besedo durch, pové nam nemški del slov.-nemške gramatike, namreč:

1. kedar je podsebek sredstvo, po katerem se kaj zgodi;
2. kedar podsebek pové lastnost ali djanje;
3. če je že v terpivnem stavku 3. sklon z besedo *von*.

Nemška beseda durch ni vselej slovenski skozi, kar je le ta čas, kedar se od kraja, od prostora govori, n. pr.: Skoz Ljubljano se pelje. „Der Mensch wird durch den Glauben selig. Po veri (pa ne skozi) se človek zveliča. „Durch dich bin ich glücklich geworden“: Po tebi sem srečen postal. Pa kaj čemo, nemškujemo v navadnem govorjenji, nemškujemo v molitvah. Koliko časa se je v cerkvah molilo: Skozi svoj prihod i. t. d. „Durch deine Ankunft“. Ali temu se ni čuditi, kdo se je neki zmenil, ali govori čisto, ali spačeno slovensčino. Ali sedaj je pa to vse drugače, vsak ima priliko, naučiti se čiste slovensčine. In ravno o pravilni rabi djavne in terpivne podobe se prav dosti nahaja pogreškov, n. pr.: „Die Guten werden belohnt und die Bösen bestraft“. Pravični bodo (?) poplačani in hudobni kaznovani. „Es wird euch bekannt gegeben“. Se vam bo (?) na znanje dalo. Omenim le nekoliko teh neprilicnost; vsaki pa jih najde dovolj v ljudskem govoru, v pridigah in bukvalah.

(Dalje prih.)

Pomenki

o

slovenskem pisanji.

XIV.

T. In „ubogi berači ali reveži so večkrat suhi, pa tudi velikrat hudi na duši“ — si tolikanj pomenljivo rekel; ali pa tudi veš, kako se razlagajo besede ubog in berač in revež?

U. Da se v sestavih ubog, ubožen, ubožnost, ubožati vjema *u-* z gerškim *a-* (privativum), ravno nasprot besedam Bog, bogat, bogastvo, obogateti, to si mi že lani razjasnil; in v Novicah je bilo nekaj brati o koristi koreninoslovja:

Kriči Minerve sin:
Zabite si v čepine!
Vbogi in bogatini
Sta ene korenine!

T. Pa bi se móglo pisati z *u-* in glasila bi se tretja versta: Ubog in bogatin. — Obe se strinjate v besedi Bog, in Kopitar piše: „Radix vocis bogat', *a, o* dives certe a Bog', sicut lat. dives a Dis aut Deus?“ — vendar z vprašajem na koncu.

U. Ali je prav slovenski: bogati koga? Kaže se, da se bolji Slovenci pisaje ogibajo tega glagola. „Kdor ne boga, ga tepe nadloga“, — so mi mati tolikrat djali, in bogljive otroke imajo starši radi, nevbogljive pa karajo in kaznujejo!

T. Res imajo sicer Slovani v tem pomenu slušati, poslušati koga, pokoriti se komu (obedire, obsequi alicui), poslušen in poslušljiv, pokoren in pokorljiv (obediens, gehorsam); toda marsikdo sluša in posluša in se celo pokori, pa vendar ne stori, t. j. ne boga. Tudi je slišati — slušati in poslušati to, kar je nemški hören — horchen, latinski audire — auvcultare. Dobro še pomnim, da mi je celo težko djalo, ko nam je učencem ranjki Metelko pri tej besedi z ramami zmajevaje rekel, da je bogati, bogam pred ko ne iz nemške folgen (folgati — bogati — bogati)! — Od kod tolikrat *u-* ali bolje menda *v-*: vbogati, vbogljiv, nevbogljiv, vbogljivost, nevbogljivost? Kam je prešel *l* iz folgen — bogati? Zakaj se nikdar in mislim tudi nikjer ne sliši? Kako, da je tako domača ta beseda in tako razširjena, sploh znana med slovenskim narodom?

U. Morebiti za to, ker Slovenec rad boga?

T. Res je to, rad boga Slovenec, rad ravna z Bogom, po Bogu (nekaj *u* Boga), pobožno, vdan v voljo božjo — svest si, da bo tudi Bog kdej ravnal z njim po svoji preveliki milosti. In ravno po Bogu ali z Bogom ravnati bi se djalo bogati ali vbogati.

U. Pa ne še božati, pobožati koga?

T. Božati koga se reče v stsl. za boga ali malika koga storiti, delati, imeti (deum facere), kakor ima marsiktera mati svoje preljubko dete, ktero boža in boža, da se ji na zadnje zboža ali z boga, in je potlej brez Boga — njena nadloga!

U. Iz tega se lahko spozná pomen v novoslovenskem. Če je torej božati ali božiti koga čisto slovenski, zakaj bi bogati, vbogati, bogljiv itd. ne bilo?!

T. Prav veselilo me je brati v Miklosičevem slovarji: nsl. bogovati vaticinari trub. coniectura assequi meg. bogovec hariolus lex. z bogati se corrumpi: sême se zboga; zlega

boga vživa infelix est metl.; borme pro bože me. nota z boga, z bog rib. z bog prip. propter. — Ako je z bogati, t. j. spriditi ali skaziti se (corrumpi) v slabem pomenku res slovenski, zakaj bi v dobrem — bogati, vbogati — ne bilo!

U. Pri nas pa pravijo: sta se z bogala, t. j. zbotala, pobotala ali pogodila, spravila sta se.

T. Po tem takem bi bilo ločiti $\approx$ v dvojnem pomenu a) cum, mit, so-s-z in b) de, von, dis-, se-s-z, ali raz, kakor soglasen in seglasen, soroden in seroden (cf. I. Jezičnik XLIII.)

U. Seme se z boga, t. j. spridi, in zopernika sta se z bogala t. j. spravila.

T. Kolika pa mi je bila radost čitati na drugi strani: „stsl. bogati servire, nsl. bogati obedire“. Zdaj sem gotov, zdaj vem, da je slovenska, ne pa nemška. — Res ima Miklosiĉ koj po tem pristavek: „quod tamen germ. folgen esse videtur“. Videtur- „esse videtur“ — pravi slavni jezikoslovec.

XV.

T. Marsikteri duhovno ubog je telesno bogat, in nasprot telesno ubog, dušno bogat, in le redko se sklepa oboje bogastvo; pa vendar po navadi je ubog tudi berač in revež.

U. Berač se imenuje tisti, kateri darí bere ali milosčine prosi in moli vmes. Prav za prav se pri nas česnje bero, grozdje se bere, kadar je zrelo; hruške, jabelka bero, pa tudi tresejo in pobirajo i. t. d.

T. In v tem pomenu je beseda berač ali morebiti še bolj brač- slovanska, sicer pa ne. Čehi pravijo našemu beraču žebrák (Bettler) in žebrati ali žebroniti (betteln). Sicer imajo tudi Slovenci to besedo, zlasti gorenski in koroški, in tudi štajerski vedó, kaj je žebrati, žebrám in žeberjem (Murko, beten), požebrati, žebranje itd.

U. Morebiti je res česki žebrač naš brač ali berač, kakor pravimo nograd namesti vinograd? — V slovenskem bremo tudi bukve in pisma, — ali jih drugi Slovani ne?

T. Drugi jih čitajo. Ze v stsl. ima brati dvojni pomen: a) capere, legere, colligere (lesen, sammeln), in b) pugnare, contendere, congregi (kämpfen, streiten).

U. Po tem takem se res vjema berač in revež, brati ali pa rvati se, in kadar se berači zrujejo ali spopadejo, je

huda. Še celó pregovor imamo, kadar sneg zeló nalétuje v precej kosmičih, pravijo: sneg gre, kakor da bi se berači tergali!

T. Sicer ima Kopitar r'vûse rixari, germ. sich raufen; in *Miklosič*: „r'venije, revnost' contentio, aemulatio; revnovati aemulari (cf. neosl. réven et pol. rzewny)“.

U. Pa to utegne biti v dobrem in v slabem pomenu?

T. Se ve da. Kar v stsl., pomeni tudi v novejših slovanskih jezicih: reva, revnost, revnivost aemulatio, zelus in zelotypia; reven, revniv aemulus. Pri nas je reva, revež — ubog, ubožec (mitleidswürdiger Armer, Metelko).

U. Kakor gladež, pumpež, kradež, sitnež!

T. Cigale ima celó revati (arm sein), kar je v stsl. ubožati (pauperem esse); strašno je reven (er ist blutarm). itd.

U. Ta in una reva je že marsikoga ugonobila!

Podučno berilo za mladost.

VII.

Sramožljivost.

Kdor nikoli ne govori in ne stori kaj, česar bi se sramoval, ko bi to vedili starši in drugi pošteni ljudje, je sramožljiv. Sramožljivost se pokaže že na licih, če zarudé in zapéčejo, kadar človek kaj nespodobnega vidi ali sliši. Sramožljiv človek se varuje vsakega naj manjšega pregreška, ki se ga sramuje. Sramožljivost je lepa in potrebna čednost, ker človeka, posebno mladega, varuje, da se ne pokvari in ne postane hudoben. — Včasih pa je sramožljivost tudi napčna. — Učenec posluša učnikove nauke, pa ne more kaj popolno razumeti; rad bi tedaj poprosil učenika, da bi mu nerazumljivo reč še enkrat povedal, toda sram ga je, da bi prašal, ker bi ga morda njegovi tovarši in tovaršice zavoljo tega pogledovali i. t. d.; taka sramožljivost ni prava. Če kdo kaj ne vé, ni treba, da bi se zavoljo tega sramoval; sram naj bo le tega, ki se noče učiti. Prizadevati si moramo, da bomo sramožljivi vselej, kadar je treba, to je, kadar bi storili kaj takega, kar prepoveduje Bog in kar ne dovolijo storiti tudi pošteni ljudje. Taka sramožljivost naj povsod spremlja mladega človeka, in gotovo se bo srečno ogibal in ognil vseh brezštevilnih hudobnih nastav, s katerimi je obilo obilo preprežen sedanji svet.